

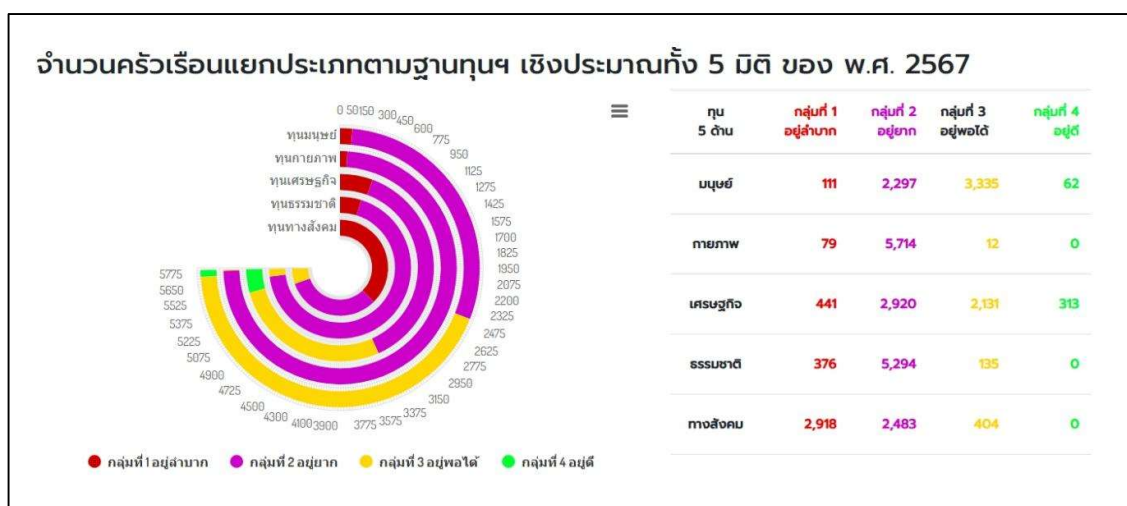
ผลการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้าน จังหวัดลำปาง ปี 2567

โครงการวิจัย การสร้างกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคมของจังหวัดลำปาง ได้วิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ (Livelihood Resource/ Assets) ซึ่งมีความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงทรัพย์สินและการเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรกายภาพ มนุษย์ สังคม วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดที่คนจนสามารถแปรให้เป็นผลลัพธ์ในเชิงบวกในการดำรงชีพ

กรอบแนวคิดฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้าน ที่โครงการวิจัย การสร้างกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคมของจังหวัดลำปาง นำมาประยุกต์ใช้ มีแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อในศักยภาพมนุษย์ กล่าวคือ แม้ว่าคนจนหรือครัวเรือนยากจนจะเผชิญกับบริบทของความเปราะบางในชีวิตประจำวัน แต่ขณะเดียวกันก็มีเสรีภาพที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรหรือทุนการดำรงชีพของตนเองได้ รวมทั้งสามารถเลือกใช้ทรัพยากรผ่านกระบวนการทางสถาบันและทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น การเพิ่มศักยภาพส่วนบุคคล ครัวเรือน ชุมชน สังคม และพื้นที่ จะช่วยให้ครัวเรือนยากจนมีอิสระและเสรีภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยในโครงการวิจัยฯ นี้ มีแนวทางการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในแต่ละระดับผ่านแผนปฏิบัติการแก้จนที่หลากหลายส่วนที่มีความสำคัญได้แก่

1. การค้นหา สอบทาน และวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพคนจน
2. การจะทำแผนปฏิบัติงานผ่าน Operating Model ที่เชื่อมโยงแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน (Local Content Economy), โมเดลแก้จนห่วงโซ่มูลค่ากลุ่มคนยากจน (Pro-poor Value Chain) และโมเดลแก้จนระบบสวัสดิการเกื้อกูลคนจน (Social Safety Net)
3. การเชื่อมโยงภาคีความร่วมมือในระดับพื้นที่และเชิงประเด็นภายใต้แผนกิจกรรมต่างๆ

ภาพที่ 1 แสดงจำนวนครัวเรือนแยกประเภทตามฐานทุนฯ ทั้ง 5 มิติ ของ พ.ศ.2567

ภาพที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยศักยภาพฐานทุนฯ ทั้ง 5 มิติ ของครัวเรือนยากจน พ.ศ.2567

จากแผนปฏิบัติการแก้จนที่สำคัญในแต่ละประเด็น หลังจากดำเนินโครงการวิจัยฯ ตามกำหนดระยะเวลา สามารถวิเคราะห์ฐานทุนทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ทุนมนุษย์ (Human Capital)

หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถในด้านแรงงาน และสุขภาพที่ดี ซึ่งจะช่วยให้คนสามารถดำเนินยุทธศาสตร์การดำรงชีพ และบรรลุเป้าประสงค์ในการดำรงชีพได้ ทั้งนี้ ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีคุณค่ามากที่สุด เพื่อให้เข้าถึงและสามารถใช้ทรัพยากรประเภทอื่นได้

ข้อมูลด้านทุนมนุษย์ของกลุ่มคนจนเป้าหมายจังหวัดลำปางพบสัดส่วนที่น่าสนใจสูงสุดในประเด็นของครัวเรือนส่วนใหญ่มีทักษะแรงงานภาคการเกษตร แต่ยังขาดความรู้ด้านการลดต้นทุน-เพิ่มผลผลิต และมีทักษะการตลาดและบัญชีครัวเรือนในระดับต่ำ แต่จุดแข็งในการสนับสนุนและช่วยผลักดันในการดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จ คือ แกนนำกลุ่มคนจนเป้าหมายในระดับอยู่ได้/อยู่ดี ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการทำกิจกรรม รวมถึงเป็นผู้เชื่อมประสานความร่วมมือร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง

แนวทางที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมคือความรู้เบื้องต้น หรือ Soft Skills การบันทึกต้นทุน รายรับ รายจ่าย และการคำนวณจุดคุ้มทุน

2. ทุนทางกายภาพ (Physical Capital)

หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น การคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัยมั่นคง น้ำสะอาด พลังงาน การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ทรัพยากรเหล่านี้เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สนับสนุนให้การดำรงชีพเป็นไปด้วยดี ในบางกรณี โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้อยู่ในความสามารถของชุมชนที่จะร่วมกันพัฒนาได้เอง แต่ในหลายกรณี สิ่งเหล่านี้มีราคาแพง และจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐ

ข้อมูลด้านทุนกายภาพของกลุ่มคนจนเป้าหมายจังหวัดลำปางพบสัดส่วนที่น่าสนใจสูงสุดในประเด็นของการมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และมีเครื่องมือทำการเกษตรพื้นฐาน แต่ก็ยังพบว่าการเข้าถึงไฟฟ้าส่วนมากต้องต่อพ่วงไฟฟ้าจากคนอื่น (ไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าของตนเอง)

แนวทางที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมคือ การส่งต่อความช่วยเหลือเรื่องของการเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็น

3. ทุนทางการเงิน (Financial Capital)

หมายถึง ทรัพยากรการเงินที่คนใช้ในการบรรลุเป้าหมายประสงค์ของการดำรงชีพ ประกอบด้วยเงินตรา หรือทรัพยากรอื่นๆ ที่ช่วยให้สามารถประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์การดำรงชีพในรูปแบบต่างๆ ได้ ทุนทางการเงิน อาจเป็นได้ทั้งทรัพย์สิน สมบัติ และทุนที่สะสม และเงินรายได้ ทุนประเภทนี้ถือว่ามีความยืดหยุ่นที่สุดเพราะ สามารถแปลงสภาพเป็นทุนประเภทอื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย และใช้ในการบรรลุเป้าหมายประสงค์ในการดำรงชีพ ได้โดยตรง

ข้อมูลด้านทุนทางการเงินของกลุ่มคนจนเป้าหมายจังหวัดลำปางพบสัดส่วนที่น่าสนใจสูงสุดในประเด็น ของคนจนระดับอยู่ยาก/ อยู่ลำบาก ไม่มีการออมเงิน และมีหนี้สินมากกว่า 1 แหล่งสินเชื่อ และส่วนมากไม่มี ทรัพย์สินที่จะใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ

แนวทางที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมคือ หาช่องทาง หรือทำให้เกิดความเชื่อมโยงกับทุนทางสังคม ในเรื่อง ของการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ ในการผลิต แปรรูป เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดความเข้มแข็ง มีอำนาจในการ เจริญ ต่อรอง กับกลุ่มผู้สนับสนุนเงินทุน หรือแม้แต่การขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำกับธนาคารของรัฐ หรือ การ รวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม ที่เกี่ยวกับการเงิน การออมในครัวเรือน เป็นต้น

4. ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital)

หมายถึง แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ในที่นี้การดำรงชีพขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และบริการต่างๆ เช่น ที่ดินทำกิน น้ำ ป่า คุณภาพอากาศ ระดับและอัตราการเปลี่ยนแปลงของความ หลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ทุนทางธรรมชาติในสถานะปกติจะช่วยสนับสนุนทุนมนุษย์ เช่น เป็นแหล่ง อาหาร และช่วยเพิ่มพูนสุขภาพ แต่ก็สามารถเพิ่มความเปราะบางได้ในภาวะภัยพิบัติ

ข้อมูลด้านทุนทางธรรมชาติของกลุ่มคนจนเป้าหมายจังหวัดลำปางพบสัดส่วนที่น่าสนใจสูงสุดใน ประเด็นของการที่ครัวเรือนส่วนมากไม่มีบ้านพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ภัยพิบัติ แต่ก็พบว่ามียูบียงในการประสบกับ กับปัญหาอุทกภัย บ้านเรือนอยู่ในเส้นทางน้ำ ซึ่งก็จะประสบภัยตามฤดูกาล และบางพื้นที่ขาดน้ำในฤดูแล้ง

แนวทางที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมคือ ระบบแจ้งเตือนภัยพิบัติระดับจังหวัด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การ จัดการปัญหาภัยพิบัติในกลุ่มเปราะบาง รวมถึงการแก้ปัญหายูบียงในบางพื้นที่ เป็นต้น

5. ทุนทางสังคม (Social Capital)

หมายถึง ทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมที่คนนำมาใช้ในการบรรลุเป้าหมายในการดำรงชีพ ได้แก่ เครือข่าย และความสัมพันธ์ ซึ่งช่วยเพิ่มความไว้วางใจและความสามารถในการร่วมมือกัน รวมถึงการเป็นสมาชิกของกลุ่ม ที่ตั้งขึ้นมาเป็นทางการ และระบบกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และการควบคุมต่างๆ

ข้อมูลด้านทุนทางสังคมของกลุ่มคนจนเป้าหมายจังหวัดลำปางพบสัดส่วนที่น่าสนใจสูงสุดในประเด็น ของการมีโครงสร้างการบริหาร การทำงานของผู้นำหมู่บ้านที่เข้มแข็ง มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลายกระจายอยู่ใน เกือบทุกพื้นที่ มีการจัดสรรพื้นที่แปลงกลาง เพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนที่มีความยากลำบากเรื่องที่ดินทำกิน

แนวทางที่ควรส่งเสริมเพิ่มเติมคือ การสนับสนุนการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ วิสาหกิจ หรือ สหกรณ์ แม้ว่าจะมีการดำเนินงานในหลายพื้นที่แล้ว แต่ควรมีการสนับสนุนผลักดันอย่าง ต่อเนื่อง